

Juli 2023

Evaluatie expertisecellen wetenschapscommunicatie

Managementsamenvatting

In opdracht van
DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

Juli 2023

Evaluatie expertisecellen wetenschapscommunicatie

Managementsamenvatting

Ambervan der Graaf, Gerwin Evers, Roel Bottema, Carlijn Schumacher, Lonneke Schrijver

In opdracht van
DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

Vlaamse
overheid

Inleiding

Achtergrond en doel van evaluatie

Eind 2023 loopt het convenant 2019-2023 af tussen de Vlaamse Gemeenschap en de associaties van Vlaamse universiteiten en hogescholen betreffende de ondersteuning van hun expertisecellen wetenschapscommunicatie (hierna: "expertisecellen"). In opdracht van het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) heeft Technopolis B.V. een evaluatie uitgevoerd van de **resultaten, prestaties en de werking** van de expertisecellen aan de hand van de doelstellingen in het **convenant 2019 – 2023**.

De insteek van de evaluatie is tweeledig; er wordt teruggeblikt op de voorbije periode (2019-2023 en vroeger indien relevant¹) – het **ex-postluik** - en er wordt een blik op de toekomst geworpen t.b.v. de vormgeving van de volgende samenwerkingsperiode – het **ex-anteluik**.

Evaluatieaanpak

Deze evaluatie van de expertisecellen wetenschapscommunicatie onderzoekt de werking, prestaties en resultaten van de expertisecellen op collectief en op individueel niveau. Naast dit rapport, wat de expertisecellen op collectief niveau bekijkt, zijn vijf deelrapporten ontwikkeld die de werking en resultaten van de vijf individuele expertisecellen beschrijven. De aanpak omvatte de onderstaande fases en methodes:

- **Inceptiefase:** verkennende activiteiten om de evaluatieaanpak verder aan te scherpen, waaronder verkennende interviews met beleidsmakers, een eerste deskstudie en de ontwikkeling van evaluatievragen en interviewleidraden.
- **Dataverzamelfase:** een reeks diepte-interviews, deskstudie en een doelgroepen-verkenning. Doel van de **diepte-interviews** is om kwalitatieve informatie te onder beleidsmakers, de expertisecellen zelf, samenwerkingspartners en andere actoren betrokken in wetenschapscommunicatie. Voor de evaluatie zijn 18 diepte-interviews uitgevoerd. Voor de **deskstudie** zijn beleids- en andere documentatie omtrent wetenschapscommunicatie in Vlaanderen, jaarverslagen van de expertisecellen en de door de expertisecellen gezamenlijke zelfevaluatie (ex post en ex ante)onderzocht. Jaarverslagen zijn van 2017 tot en met 2022 beschikbaar². Het onderzoek richt zich met name op de periode 2019 – 2022, met 2017 als baseline jaar. In de **doelgroepenverkenning** zijn de uitkomsten en zichtbaarheid van de wetenschapscommunicatieactiviteiten onder de drie primaire doelgroepen van expertisecellen onderzocht: kinderen en jongeren, het brede publiek, en wetenschappers en leerkrachten. Deze analyse is via desk studie en interviews, en in geval van de wetenschappers, een focusgroep uitgevoerd.
- **Analysefase:** in deze fase werden de bovenstaande bevindingen samengebracht in een analyse van de uitkomsten, prestaties en werking van de expertisecellen. Ook werden een financiële analyse van de inkomsten en uitgaven van de expertisecellen en een omgevingsanalyse van het bredere wetenschapscommunicatieveld uitgevoerd.

---

¹ Het vorige convenant werd verlengd tot en met eind 2018. Doordat de evaluatie van 2017 niet alle resultaten voor het jaar 2017 en logischerwijs van het jaar 2018 heeft kunnen meenemen, wordt daar waar relevant ook teruggeblikt op de tweede helft van het jaar 2017 en op 2018.

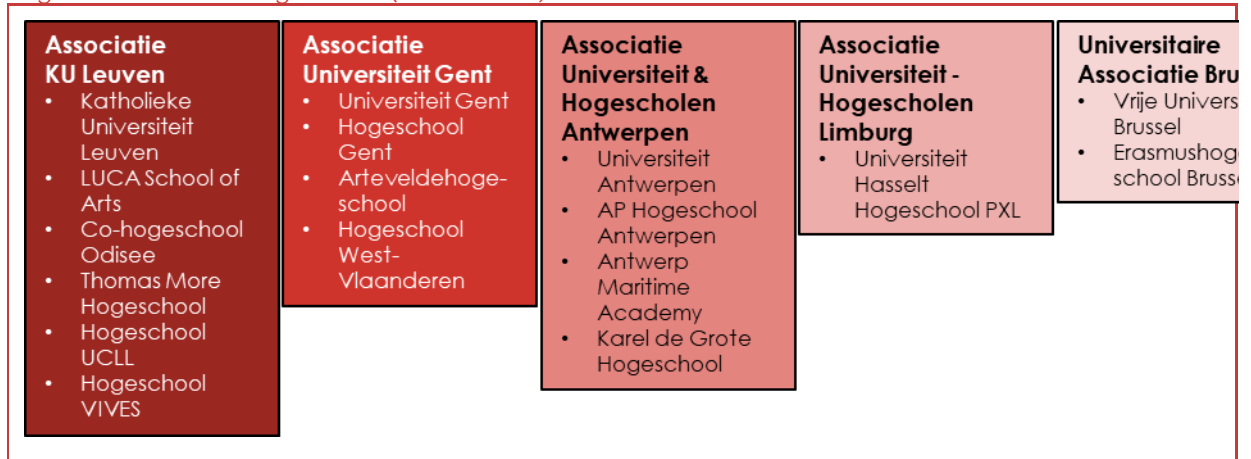
² De jaarverslagen voor 2022 worden pas medio mei ingediend bij de Vlaamse overheid.

Wetenschapscommunicatie in Vlaanderen

Expertisecellen wetenschapscommunicatie

Om consolidatie van kennis over wetenschapscommunicatie te bewerkstelligen besloot de Vlaamse overheid om een aantal actoren uit het veld aan te wijzen die structureel aan wetenschapscommunicatie zouden werken. In 2005 tot 2006 werden afspraken gemaakt met Vlaamse hoger onderwijsinstellingen zodat zij op structurele basis mee zouden werken aan dit domein, via expertisecellen binnen iedere instelling. In 2008 – 2011 is overgegaan naar een systeem waar expertisecellen gekoppeld werden aan de vijf associaties van hoger onderwijsinstellingen.³ De expertisecellen zijn binnen de associaties verantwoordelijk voor de popularisering van wetenschap en technologische innovatie, het creëren van voldoende draagvlak voor wetenschappelijk onderzoek en het leggen van een basis aan wetenschappelijke geletterdheid.

Figuur 1 Samenstelling van de (universitaire) associaties

Technopolis B.V. 2022.

Beleidsplan wetenschapscommunicatie & convenant

De beleidsprioriteiten in relatie tot wetenschapscommunicatie voor de vorige beleidsperiode zijn opgenomen in het **Beleidsplan Wetenschapscommunicatie 2015-2020**. Dit beleidsplan biedt het beleidskader voor het hele wetenschapscommunicatieveld in Vlaanderen. Het beleidsplan wetenschapscommunicatie zet een aantal strategische doelstellingen (SD's) uiteen en deze zijn overgenomen in het convenant van 2019 – 2023.

Het **convenant tussen de Vlaamse overheid en de expertisecellen wetenschapscommunicatie 2019 – 2023** beschrijft de doelstellingen voor de expertisecellen, de activiteiten waar zij zich op dienen te richten, de KPI's voor die activiteiten en de manier waarop middelen verstrekt worden. Het convenant vertaalt de strategische doelstellingen uit het beleidsplan door naar een reeks operationele doelstellingen (OD's) (zie Tabel 3).

³ Evaluatie Expertisecellen Wetenschapscommunicatie bij de Universitaire Associaties Ontwerp Plan van aanpak, (geen datum), <https://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/bestanden/Evaluatie%20Expertisecellen%20Wetenschapscommunicatie%20plan%20van%20aanpak%20comm.pdf>

Tabel 1 Convenantsdoelstellingen voor 2019 – 2023

Strategische doelstelling	Operationele doelstelling
SD1: Stimuleren van de instroom van jongeren in STEM-studierichtingen en doorstroming naar STEM-functies in de werkomgeving	OD1.1: Besteden bewust aandacht aan STEM-disciplines en -beroepsmogelijkheden in hun activiteiten
	OD1.2: Inspelen op de initiatieven die VLAIO ontwikkelt in het kader van het STEM-actieplan
	OD1.3: Extra aandacht en bijzondere inspanningen voor het bereiken van meisjes en jongeren met en bijzondere sociaaleconomische status (SES)
SD2: Het versterken van het maatschappelijk draagvlak voor wetenschap en innovatie in het bijzonder voor STEM-disciplines SD3: Het versterken van de (internationale) uitstraling van de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoekers in Vlaanderen	OD2-3.1⁴: Opzetten van initiatieven die wetenschap en innovatie zichtbaar maken bij brede lagen van de bevolking, met bijzondere aandacht voor (de kwaliteit van en de mensen achter fundamenteel, toegepast of praktijkgericht) onderzoek aan Vlaamse instellingen
	OD2-3.2⁴: Opzetten van initiatieven die bijdragen tot de wetenschappelijke geletterdheid bij brede lagen van de bevolking
	OD2-3.3: Stimuleren van het tweerichtingsverkeer tussen brede lagen van de bevolking en onderzoekers aan Vlaamse instellingen
	OD2-3.4: Faciliteren van initiatieven van anderen die wetenschap en innovatie zichtbaar maken en die bijdragen tot wetenschappelijke geletterdheid bij brede lagen van de bevolking
SD4: De expertisecellen creëren, versterken en onderhouden een cultuur van actieve wetenschapscommunicatie bij onderzoekers, docenten en beleidsmakers	OD4.1: Sensibiliseren van onderzoekers, docenten en beleidsmakers voor het belang van het communiceren over onderzoek, wetenschap en technologie naar brede lagen van de bevolking
	OD4.2: Aanbieden van o.a. vorming en coaching voor onderzoekers en docenten om op een gepaste manier aan brede lagen van de bevolking te kunnen communiceren over onderzoek, wetenschap en technologie, om op te treden als coaches voor een STEM-academie, of om als rolmodel naar buiten te treden

Bron: Bestek EWI 2022 Evaluatie expertisecellen wetenschapscommunicatie.

De doelgroep van de expertisecellen bestaat volgens het convenant enerzijds uit het brede publiek en anderzijds uit schoolgaande jeugd en hun leerkrachten, waarbij verwacht wordt dat er extra aandacht wordt besteed aan het bereiken van de groepen die doorgaans minder gemakkelijk bereikbaar zijn. Het convenant onderscheidt 9 KPI's die expertisecellen dienen te gebruiken in hun jaarlijkse rapportage en monitoring van hun activiteiten.

⁴ SD2 en SD3 worden veelal binnen dezelfde soort acties gerealiseerd, waardoor één set van OD's gedefinieerd werd voor beide doelstellingen.

Strategie en werking van expertisecellen

Beleid en governance

Uit de jaarverslagen blijkt dat de expertisecellen de **convenantsdoelstellingen** volgen en een eigen aanscherping geven aan deze doelen. Expertisecellen richten zich vooral op drie uit de vier strategisch doelstellingen (SD3, het versterken van de (internationale) uitstraling van de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoekers in Vlaanderen, komt minder sterk naar voren):

- Inzetten voor een basis STEM-geletterdheid voor iedereen;
- Inzetten op de ontwikkeling van een beter begrip over hoe wetenschap werkt om tot realistische verwachtingen te komen onder het brede publiek en zo wetenschap beter naar waarde te laten schatten;
- Aan een cultuur van wetenschapscommunicatie werken via opleidingen en coaching van onderzoekers, docenten en lectoren;
- En operationeel gezien, zowel intern binnen associaties als extern - een faciliterende of intermediaire rol te spelen en als liaison op te treden tussen de buitenwereld en wetenschappers.⁵

De **governance** van de expertisecellen vindt op twee niveaus plaats: het individuele niveau waarvan de inrichting door iedere associatie zelf bepaald wordt, en het collectieve niveau dat in het convenant staat omschreven. Op individueel associatie niveau werken de meeste expertisecellen met een raad van bestuur (RvB) van de associatie of strategische stuurgroep die strategische richting geeft aan de activiteiten van de expertisecel. Op collectief niveau wordt de governance van de expertisecellen gevoerd door een werkgroep wetenschapscommunicatie van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholen Raad (VHLORA). In deze werkgroep zitten 5 afgevaardigden die 13 hogescholen vertegenwoordigen. De collectieve zelf-evaluatie van de expertisecellen rapporteert dat de werkgroep op collectief niveau tot meer samenwerking en overzicht heeft geleid op vergeleken bij de voorgaande convenantsperiode. Hoe de expertisecellen daaromheen met elkaar coördineren, afstemmen en samenwerken, wisselt afhankelijk van de projecten of initiatieven waar ze op samenwerken.

Personeelsmiddelen: voor de evaluatie zijn de personeelsmiddelen in kaart gebracht op basis van de jaarrapportages van de expertisecellen⁶. Deze evaluatie betreft de convenantsperiode 2019 – 2023 maar neemt ook gegevens uit het jaar 2017 mee als baseline waarde. Jaarverslagen voor 2023 waren nog niet beschikbaar tijdens deze evaluatie.

---

⁵ Jaarverslagen van expertisecellen 2019 - 2020

⁶ De verslagen van het jaar 2018 geven onvoldoende informatie om het aantal personeelsleden en aantal VTE dat uit het convenant wordt gefinancierd. Deze informatie is daarom achterwege gelaten. Ter referentie zijn de gegevens van 2017 in onderstaande tabellen opgenomen, die zijn gebaseerd op de vorige evaluatie.

Tabel 2 Aantal VTE gefinancierd vanuit convenantmiddelen, 2019 - 2022

Expertisecel	2017 (baseline)	2019	2020	2021	2022
AUGent	7	6,6 – 6,8	5,8 - 6,2	6 - 6,2	6,3 – 6,5
AUHA	2,7	2,4	2,4	2,4	2,4
AUHL	1,25	1,5	1,5	1,5	1,47
AKUL	5,5	8,4 - 9,3	8,1 - 10,3	8,2 - 9,2	9,98
UAB	2,5	1,88	2,15	2,26	2,06
Totaal	18,95	20,78 – 21,88	19,95 – 22,55	20,36 – 21,65	22,21 – 22,41

Technopolis, op basis van jaarverslagen expertisecellen 2019 – 2022 en de Evaluatie Expertisecellen 2017.

Over het algemeen zien we een relatief stabiel aantal personeelsleden en VTE in de periode 2019-2022. Vergeleken bij 2017 is er op collectief niveau, een lichte groei in het aantal VTE te zien. Er zijn wat fluctuaties, die verschillende oorzaken hebben: er wordt binnen een jaar wel eens 'geschoven' met personeelsleden, bijvoorbeeld bij een vertrekkend lid – waarbij de convenantmiddelen naar een nieuwe medewerker worden geschoven.

Daarnaast wordt in de vorige evaluatie aangegeven dat personeelsverloop een bedreiging is in verband met kennisverlies. Kennis van de historiek en het netwerk zit vaak bij medewerkers die al langer bij de cel betrokken zijn en volledig met convenantmiddelen gefinancierd worden. Bij vertrek van een dergelijke medewerker is het mogelijke verlies van (historische) kennis en netwerk groot. De capaciteit bij de expertisecellen is (met name bij de kleine expertisecellen) laag. Ook worden middelen over veel verschillende personen verspreid. Typisch gezien zijn er binnen een expertisecel één of enkele medewerkers die (bijna) fulltime worden gefinancierd vanuit convenantmiddelen met daarnaast enkele medewerkers die deels met convenantmiddelen worden gefinancierd. In de vorige evaluatie is vastgesteld dat de expertisecellen buiten de convenantmiddelen personeel financieren -dit is nog steeds het geval.

Financiering activiteiten

In het convenant kent de Vlaamse overheid voor de periode 2019-2023 jaarlijks 2.000.000 euro toe aan de expertisecellen. Voor de verdeling van de subsidie over de associaties wordt gebruik gemaakt van een verdeelsleutel. De toekenning per associatie wordt berekend aan de hand van de volgende formule⁷:

$$= 75.000 \text{ (de sokkel)} + [0,25 \times \text{aandeel van de associatie in totale aantal bachelor diploma's} + 0,25 \times \text{aandeel van de associatie in totale aantal master- en opvolgende diploma's} + 0,5 \times (\text{totale Vlaamse BOF-financiering} \times \text{BOF-sleutel} + \text{totale Vlaamse IOF-financiering} \times \text{IOF-sleutel}) \text{ totale Vlaamse BOF-financiering} + \text{totale Vlaamse IOF-financiering}] \times 1.925.000$$

Uit de analyse van de jaarverslagen 2017 – 2022 blijkt dat net zoals in voorgaande jaren voor alle expertisecellen het convenant de grootste inkomstenbron is en personeel de grootste uitgavenpost. Overige inkomsten en uitgaven zijn substantieel lager.

⁷ Hierbij staat BOF voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen en IOF voor de Industriële Onderzoeksfondsen.

Tabel 3 Gemiddelde percentages inkomsten en uitgaven voor 2017 t/m 2022

Cel	Inkomsten				Uitgaven				
	Inkomsten convenant	Overdracht van vorig jaar	Eigen middelen	Overige Inkomsten	Personeel	Activiteiten	Werkingsmiddelen	Uitrustingsmiddelen	Overhead
AUG	84%	7%	6%	3%	82%	13%	1%	0%	4%
UAB	87%	13%	0%	0%	82%	4%	5%	0%	9%
AUHL	97%	3%	0%	0%	86%	0%	8%	0%	6%
AUHA	88%	7%	2%	3%	68%	20%	2%	1%	9%
AKUL	67%	19%	13%	1%	74%	9%	8%	0%	9%
Gemiddeld	85%	10%	4%	1%	79%	9%	5%	0%	7%

Technopolis B.V., op basis van jaarverslagen expertisecellen 2017 t/m 2022.

Hoewel associaties en hun instellingen ook via andere afdelingen en routes in wetenschapscommunicatie investeren liggen deze investeringen buiten de scope van deze evaluatie en de bovenstaande financiële analyse.

Een terugkerend thema is dat meerdere expertisecellen aangeven niet te weten welk deel van de activiteiten door convenantsmiddelen en welk deel door eigen middelen wordt bekostigd. Inkomsten vanuit de instelling zelf, andere projectfinanciering en overheidssubsidies (inclusief financiering uit het convenant) worden meegenomen om activiteiten en projecten op te richten via de expertisecellen en om hun personeelsleden te betalen. Bijhouden welke soorten inkomsten via convenants of andere instellingsmiddelen betaald worden is administratief veel werk om heel precies bij te houden. Verder steken expertisecellen naar hun beleving ook veel eigen middelen in de georganiseerde activiteiten, in aanvulling op de financiering van de Vlaamse overheid. De jaarverslagen geven aan dat dit gemiddeld slechts 4% is van de totale inkomsten zijn. De subsidie inkomsten worden niet als overdadig gezien door de expertisecellen en samenwerkingspartners. Dat gezegd lijken er enige reserves op kunnen worden gebouwd bij de expertisecellen, al verschil de omvang van die reserves per expertisecel. Zo laat Tabel 3 zien dat gemiddeld genomen, tussen 2017 en 2022, de expertisecellen als collectief 10% van hun middelen overdroegen naar het volgende jaar. De Coronapandemie heeft hier ook een rol ingespeeld in dat veel activiteiten niet plaats konden vinden tussen 2020 en 2022. Het convenant biedt enige ruimte voor de overdracht van middelen naar het volgende jaar. Uit de verzamelde gegevens niet duidelijk hoe die reserves besteed worden.

Samenwerking en positionering

We onderscheiden twee typen samenwerking: de structurele of terugkerende samenwerking, en de samenwerking op projectbasis. De formele samenwerking vindt plaats bij activiteiten die in het kader van het convenant en haar bijlagen worden uitgevoerd: Dag van de Wetenschap; Vlaamse Scriptieprijs; Summer School Wetenschapscommunicatie; Jaarprijs en Loopbaanprijs Wetenschapscommunicatie van de KVAB; Universiteit van Vlaanderen; Vlaamse STEM-Olympiade (alsook een junior editie); Ikhebeenvraag.be; STEM Toernooi; en RoboCup Junior. De activiteiten worden samen met een groot aantal verschillende partners georganiseerd.

Samenwerking binnen expertisecellen: het overkoepelende beeld vanuit expertisecellen is dat de samenwerking binnen de expertisecellen zonder formeel kader goed werkt. Expertisecellen geven aan dat ze hun eigen personeelsleden goed weten te vinden bij mede-instellingen van een associatie. De vindbaarheid van expertisecellen is niet altijd even groot omdat ze geen apart herkenbare entiteit zijn binnen de organisatie: de personeelsleden van expertisecellen zitten veelal verspreid bij verschillende afdelingen binnen de leden van een associatie.

Samenwerking tussen expertisecellen: samenwerking tussen expertisecellen wordt op collectief niveau georganiseerd door de VLIR-VHLORA werkgroep. Hoewel de samenwerking tussen expertisecellen over het algemeen goed lijkt te verlopen, is er volgens sommige expertisecellen en meerdere externe partners wel ruimte voor verbetering in de vorm van meer strategische gemeenschappelijke activiteiten tussen expertisecellen.

Samenwerking met andere actoren: Expertisecellen werken met een grote diversiteit aan actoren uit het wetenschapscommunicatiesysteem samen. Deze diverse vormen van samenwerkingen met gespecialiseerde actoren zijn nodig om de diverse activiteiten uit het convenant en voor verschillende doelgroepen te organiseren. De samenwerking tussen expertisecellen en samenwerkingspartners wordt als goed ervaren en partners zijn tevreden. Deze directe lijn met onderzoekers die expertisecellen bieden, wordt als zeer waardevol gezien. Verder geven samenwerkingspartners aan vooral complementair te zijn aan de expertisecellen en hun activiteiten. Tegelijkertijd geven externe actoren aan dat expertisecellen en hun werk zijn niet altijd zichtbaar of vindbaar zijn, vooral voor (nieuwe) samenwerkingspartners en dit kan verdere samenwerking belemmeren. Voor een buitenstaander is het moeilijk om te weten of een medewerker van een expertisecel toebehoort tot een cel, associatie of onderwijsinstelling. Verder noteren externe partners veelal dat beperkte personeelscapaciteit een belemmerende factor is voor meer (externe) samenwerking.

Zowel externe actoren als expertisecellen wijzen naar de toename in het aantal organisaties die zich bezighouden met wetenschapscommunicatie. Deze trend heeft invloed op de samenwerking doordat het minder duidelijk wordt wie in het veld waar mee bezig is en met welke organisatie of persoon contact opgenomen kan worden voor bepaalde kennis of activiteiten. Verder komen er actoren bij met andere businessmodellen en in sommige gevallen, commerciële doelstellingen wat samenwerking met actoren met een publieke of maatschappelijk doelstelling kan belemmeren. Er is behoefte aan meer mogelijkheden om elkaar tegen te komen in het veld.

Activiteiten en prestaties expertisecellen

Activiteiten van expertisecellen

Doelgroepen: van 2017 t/m 2022 zijn er 1413 activiteiten georganiseerd. In de jaarverslagen worden een primaire en een secundaire doelgroep aangegeven door de cel. De grootste primaire doelgroep zijn kinderen & jongeren (41%), gevolgd door onderzoekers en docenten (13%) en leerkrachten & onderwijs (9%). Meisjes, kansengroepen, bedrijven en ouders krijgen minder bewust aandacht; ze zijn voor minder dan 3% van de activiteiten de primaire doelgroep. Van alle activiteiten waren er 557 ook gericht op een secundaire doelgroep. De meest voorkomende secundaire doelgroepen waren leerkrachten & onderwijs (26%), onderzoekers & docenten (24%) en het brede publiek (18%). Dit wordt gevolgd door kinderen & jongeren (15%), studenten (7%), ouders (3%) en bedrijven (4%). Meisjes worden niet specifiek genoemd en kansengroepen slechts enkele keren als specifieke doelgroep (2%); zij worden in de praktijk meegenomen onder activiteiten gericht op kinderen en jongeren

Georganiseerde activiteiten: Om een overkoepelende inventarisatie te kunnen bieden van de expertisecellen op collectief niveau is een categorisering gemaakt van de typen activiteiten die zijn ondernomen van 2017 t/m 2022. Hier dient opgemerkt te worden dat voor de activiteiten Dag van de Wetenschap en Wetenschapscafés meerdere initiatieven binnen deze activiteiten vallen. De Dag van de Wetenschap wordt maar een aantal keer genoemd, maar vraagt veel inzet vraagt en veel bezoekers trekt. De onderstaande categorisering om een overzicht te geven van de **typen activiteiten** waar expertisecellen aan werken.

De meest georganiseerde activiteiten zijn workshops (26%), wedstrijden (18%) en lezingen (11%). De wedstrijden en workshops zijn vooral gericht op kinderen & jongeren en de lezingen op het brede publiek.

Tabel 4 Categorisering typen activiteiten convenant 2017 t/m 2022

Categorie activiteiten	Hoeveelheid	Percentage
Workshop	368	26%
Wedstrijd	258	18%
Lezing	153	11%
Studiedag	87	6%
Overig	58	4%
Audiovisuele media	55	4%
Doe-pakket	51	4%
Website	46	3%
Tentoonstelling	37	3%
Dag van de Wetenschap (met daarin diverse activiteiten)	37	3%
Wetenschapscafé reeksen	37	3%
Congres	33	2%
Geschreven media	31	2%
Ikhebeenvraag.be	31	2%
Beurs/wetenschapsmarkt	29	2%
Society based initiatives	27	2%
Rondleiding	22	2%
Show	16	1%
Sociale media	12	1%
Begeleiding scholieren	10	1%
Debat	10	1%
Labosessie	5	0%
Totaal	1413	

Technopolis B.V., op basis van de jaarverslagen expertisecellen 2017 t/m 2022.

Effecten en impact expertisecellen

Effectiviteit aan de hand van KPI's: Allereerst blijkt dat de expertisecellen hun KPI's grotendeels behalen⁸. Zoals sectie 4.2 laat zien, worden de individuele KPI's, zoals de aantallen bereikte kinderen en jongeren (KPI1), aantallen ingezette onderzoekers (KPI2), opleidingen en training voor onderzoekers (KPI3), en aantallen samenwerkingen met andere actoren in het veld (KPI4) ruimschoots gehaald. Wel geldt de kanttekening dat sommige activiteiten bijdragen aan meerdere KPI's. De collectieve KPI's met meetbare waarde, laten een wisselender beeld zien. Voor KPI's zoals het aantal edities van wetenschapscafés (KPI6), aantal activiteiten die binnen de Dag van de Wetenschap worden georganiseerd (KPI7) werden de minima behaald. Hoewel de meeste KPI's worden gehaald is KPI9 bijvoorbeeld moeilijk uit te voeren (het werven van externe financiering kost in de praktijk veel tijd, iets wat expertisecellen niet in overvloed hebben) en KPI8, het aantal beantwoorde vragen op ikhebeenvraag.be, werd niet behaald (al spelen externe factoren hiermee, zoals het feit dat het aantal gestelde vragen ook daalde tijdens de convenantsperiode). KPI5, betreft het opzetten van een digitaal platform en een agenda voor wetenschapscommunicatieactiviteiten. Met de ontwikkeling van een activiteitenagenda op de website van EOS wetenschap en oprichting van een LinkedIn-groep die beheerd wordt door expertisecellen wordt deze KPI5 behaald.

Bredere effecten: Als verder wordt gekeken naar de effecten en impact die niet door de KPI's gemeten worden, laat de evaluatie zien dat de expertisecellen bijhebben gedragen aan een versterkte cultuur van wetenschapscommunicatie. Ook benadrukken externe partners dat expertisecellen veel doen met weinig middelen.

De evaluatie laat ook zien dat brede, populaire activiteiten voor het brede publiek vaak ook kinderen en jongeren bereiken en aantrekken. Om de doelgroep jongeren en kinderen te bereiken, en vooral om specifieke leeftijdsgroepen of kinderen uit lage-SES achtergronden te bereiken blijken ook gespecialiseerde, lokale activiteiten effectief te zijn. Een belangrijke voorwaarde voor beide vormen van activiteiten is dat ze toegankelijk zijn: fysiek niet te ver weg en gratis zodat de drempel om deel te nemen niet te hoog is.

Effectiviteit langs beleidsdoelstellingen

Operationele doelstellingen voor het bredere publiek: voor de doelgroep het brede publiek is de Dag van de Wetenschap een zeer effectieve activiteit. Dit beamen externe partners, expertisecellen en de bredere media rapporteren hier ook over. Met deze en andere activiteiten, zoals de wetenschapscafé reeksen (die ook als effectief en nuttig worden gezien door gesprekspartners), wordt invulling gegeven aan de meeste doelstellingen. Voor de doelstellingen op geleterdheid onder het brede publiek en het bevorderen van tweerichtingsverkeer met brede lagen van de bevolking is de progressie minder goed te meten.

Operationele doelstellingen voor jongeren en kinderen en STEM: Om jongeren en kinderen te enthousiasmeren voor STEM-disciplines en beroepen worden activiteiten georganiseerd en stappen gezet door expertisecellen. Jongeren en kinderen nemen veel deel en worden goed bereikt via de activiteiten van expertisecellen. Dat gezegd is ook hier is de mate waarin deelname aan dit soort activiteiten tot verandering in interesse en meer keuzes voor STEM studies en beroepen niet goed te meten.

---

⁸ Het overzicht van de KPI's is in sectie 4.2 terug te vinden.

Operationele doelstellingen voor wetenschappers en docenten: de doelstellingen voor wetenschappers en docenten worden gehaald. Er is sprake van een sterkere cultuur van wetenschapscommunicatie bij instellingen en het belang ervan wordt meer erkend. De exacte rol van de expertisecellen hierin is lastig vast te stellen maar het is aannemelijk dat ze bijdragen aan deze cultuur door als connector te fungeren tussen wetenschappers en externe activiteiten en door trainingen en coaching te bieden.

Voortgang langs strategische doelstellingen: de algehele indruk die naar voren komt is dat expertisecellen veel activiteiten uitvoeren en effectief zijn in het bereiken van hun drie doelgroepen. De huidige monitoringsaanpak van deze activiteiten sluit echter maar beperkt aan bij de operationele doelstellingen waardoor voortgang op die doelen en ook strategische doelstellingen moeilijk is te meten. Ondanks de conceptuele moeite in het meten van de invloed op strategische doelstellingen lijkt het aanneembaar dat expertisecellen via hun activiteiten bijdragen aan strategische doelstellingen 1, 2 en 4. Activiteiten voor kinderen en jongeren over STEM, en voor het bredere publiek over wetenschap zullen aannemelijk bijdragen aan meer enthousiasme en instroom onder kinderen en jongeren naar STEM (SD1) en aan meer waardering en interesse voor wetenschap als (SD2). De cultuur van wetenschapscommunicatie onderzoekers lijkt ook te stijgen (SD4). Voor SD3, betreffende een versterkte uitstraling van de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoekers in Vlaanderen, is minder meetbare progressie vast te stellen.

Conclusies ex-post luik

Algemene observaties:

Naast de bovengenoemde inzichten komen voor het ex-postluik van deze evaluatie komen een aantal algemene observaties naar voren:

- Expertisecellen zijn effectief ten opzichte van vooral de operationele doelstellingen: expertisecellen dragen bij aan de meerderheid van de operationele doelstellingen in het convenant.
- Expertisecellen werken aan een brede variatie aan soorten activiteiten voor verschillende doelgroepen. Hoewel expertisecellen daarmee effectief veel van de beoogde doelgroepen bereiken, rapporteren expertisecellen en blijkt overzicht houden van wat er aan activiteiten uit worden gevoerd uitdagend. Dit leidt ook tot een zekere fragmentatie in de activiteiten van expertisecellen.
- Expertisecellen zelf en hun samenwerkingspartners hebben de indruk dat de personeelscapaciteit van expertisecellen geregeld onder druk staat. Dit beeld komt voort uit de interviews, maar zonder systematische gegevens over de expertisecellen heen van hoeveel activiteiten verricht worden en met hoeveel VTE inzet, is het moeilijk om te duiden waar knelpunten in de efficiëntie daadwerkelijk liggen.
- Het feit dat personeelsleden van expertisecellen ingebed zijn bij verschillende hogere onderwijsinstellingen van een associatie zorgt voor een belangrijke kracht van de expertisecellen: ze staan dichtbij wetenschappers en onderzoek. Maar deze inbedding kent ook een keerzijde, namelijk dat de bekendheid en vindbaarheid van de expertisecellen niet altijd sterk is.
- Expertisecellen vormen een belangrijke schakel tussen wetenschappers en onderzoek en de activiteiten van externe partners en hebben daarmee een belangrijke rol in het wetenschapscommunicatiesysteem. Ze nemen deel aan een breed scala aan activiteiten en een complementaire rol bij meer gespecialiseerde samenwerkingspartners.

- Systematische, vergelijkbare overzichten van de activiteiten van expertisecellen ontbreken, waardoor een overzicht houden van wat er gedaan wordt door de expertisecellen als collectief ook uitdagend is. Daarnaast geven expertisecellen aan dat de financiële rapportering belastend is.
- Om vooruitgang op de verschillende beleidsdoelstellingen te meten zijn een aantal KPI's ontwikkeld en vastgelegd in het convenant. Deze KPI's geven deels inzicht naar de activiteiten en uitkomsten van de expertisecellen.
- Een bredere constatering betreft de financiële middelen in het convenant. De huidige formule die wordt gebruikt om middelen te verdelen rust naast een vast financieringsbedrag ook op de omvang van instellingen (specifieke aantallen studenten en behaalde diploma's). Dit betekent dat grotere instellingen meer middelen ontvangen en kunnen daarmee meer activiteiten uitvoeren en ontwikkelen op hen beurt meer expertise en zichtbaarheid. Er ligt hier een politieke keuze voor de Vlaamse overheid. Enerzijds kan men kiezen voor een doelmatige aanpak waar grotere associaties en instellingen, die meer activiteiten uit kunnen voeren, ook middelen krijgen om dat te blijven doen. Anderzijds kan de keuze worden gemaakt om kleinere instellingen meer middelen toe te delen zodat ook kleinere associaties en instellingen middelen krijgen om een inhaalslag te maken op wetenschapscommunicatiegebied.

Toekomst expertisecellen wetenschapscommunicatie

Toekomstige trends en ontwikkelingen

Een aantal belangrijke trends in de wetenschappelijke sector hebben ook relevantie voor de expertisecellen. **Citizen science** is een belangrijke wetenschappelijke trend. Hoewel belangrijk voor wetenschapscommunicatie verwachten expertisecellen hier meer een faciliterende dan een sturende rol in te zullen hebben in de toekomst. **STEM** gebieden worden steeds belangrijker gezien de maatschappelijke en economische transities (klimaatverandering en digitalisering met name). Expertisecellen faciliteren de interesse voor STEM en verwachten dit ook te blijven doen. Verder is het hoog houden van **vertrouwen in de wetenschap** (vooral gezien een kleine doch vocale groep in de samenleving dat de wetenschap wantrouwt) een belangrijk thema. Hoe hier mee om te gaan in de toekomst waar expertisecellen een rol in kunnen spelen. Verder is er groeiende vraag en wetenschappelijke aandacht voor het **meten van impact van onderzoek** in brede zin en in wetenschapscommunicatie. Dit is een onderwerp waar zowel externe actoren als expertisecellen meer inzicht in willen krijgen in de toekomst.

Een aantal belangrijke maatschappelijke trends werden ook genoemd in literatuur en interviews. Deze trends beïnvloeden de wetenschap en de samenleving en kunnen daarmee invloed hebben op het werk van expertisecellen.

De **klimaattransitie, digitalisering en AI** vergen allemaal meer van wetenschap en onder andere, van STEM beroepen. Voor de samenleving is het toegankelijk maken van wetenschap in het kader van deze transities van groot belang. Wetenschappers erkennen ook dat het belang van wetenschapscommunicatie door deze trends stijgt. De **Covid-19 pandemie** had ook een impact op wetenschapscommunicatie en men kijkt, aldus gesprekspartners nu anders tegen wetenschap aan. De pandemie liet zien hoe belangrijk het is om goed en helder te communiceren over wetenschap. Ook **maatschappelijke polarisatie, sociale media en fake news** werden genoemd als relevante trends die een effect hebben op hoe wetenschappers zich op stellen richting de buitenwereld en op wat zij nodig hebben qua wetenschapscommunicatievaardigheden en kennis. Hier ligt een duidelijke rol voor de expertisecellen.

Reflectie toekomstscenario's voor expertisecellen

De expertisecellen hebben in hun collectieve zelf-evaluatie een ex-ante-analyse gedaan. Hierin beschrijven de expertisecellen toekomstige trends die van belang zijn voor hun werk en geven ze drie (vooral financiële) toekomstscenario's met toegespitste doelstellingen (de samenvatting van het scenario zoals omschreven door expertisecellen staan hieronder in kaders beschreven). De evaluatie biedt een reflectie op deze drie scenario's.

Scenario 1: Strategie in het geval van continuering huidig beleid en continue financiering:

De expertisecellen realiseren met continue financiering (i.e. met geïndexeerde middelen) een stabiel aanbod: een ruime aanbod- en vraaggedreven waaier van wecom-activiteiten met laagdrempelige toegang voor diverse doelgroepen. Ze gaan vanuit een samenwerkingsgerichte houding versnippering in het wecom-landschap tegen en dragen bij tot zowel de zichtbaarheid van hun instelling als het succes van andere wecom-actoren.

Scenario 2: Strategie in het geval van louter projectfinanciering:

In dit scenario wegen voor de expertisecellen de vernieuwende kracht van projectoproepen en de kansen om samen te werken met partners die een marktlogica volgen niet op tegen de bedreiging die beperkte en versnipperde middelen vormen voor de continuïteit in de dienstverlening (bijvoorbeeld intern, met het wegvallen van cultuur aan wecom als gevolg), de continuïteit in de activiteiten, het bereiken van doelgroepen die een specifieke aanpak vereisen, de ruimte voor het ontwikkelen van nieuwe initiatieven en het creëren van maatschappelijke impact. Dit scenario is volgens ons niet duurzaam, laat niet toe de doelstellingen te bereiken en achten we niet wenselijk.

Scenario 3: duurzaam toekomstscenario (verhoogde basisfinanciering aangevuld met oprichting Kenniscentrum Wetenschapscommunicatie)

De expertisecellen realiseren met continue financiering (i.e. met geïndexeerde middelen) een stabiel aanbod: een ruime aanbod- en vraaggedreven waaier van wecom-activiteiten met laagdrempelige toegang voor diverse doelgroepen. Ze gaan vanuit een samenwerkingsgerichte houding versnippering in het wecom-landschap tegen en dragen bij tot zowel de zichtbaarheid van hun instelling als het succes van andere wecom-actoren. Een verhoging van de basisfinanciering laat nieuwe samenwerkingen toe met wecom-actoren met andere financieringslogica's en biedt ruimte voor innovatieve formats. Een nieuw op te richten Kenniscentrum Wetenschapscommunicatie zorgt ervoor dat in Vlaanderen kennis over wecom en de impact ervan verhoogd en gewaarborgd wordt.

Reflectie op Scenario 1, strategie in het geval van continuering huidig beleid en continue financiering, zou inderdaad bij kunnen dragen aan het behalen van de operationele doelstellingen van het beleidsplan wetenschapscommunicatie 2022-2023 (tevens de doelen in het convenant). Wel geldt hier de kanttekening dat er onder de huidige situatie weinig ruimte is voor de verkenning van meer samenwerking (zonder bestaande activiteiten los te laten) en om nieuwe, innovatie aanpakken te verkennen, en voor het gebruik maken van onderzoek naar wetenschapscommunicatie. Er kan op operationeel niveau worden gekeken naar de specifieke taken die expertisecellen ondernemen om zo ruimte te zoeken voor meer innovatie van wetenschapscommunicatieactiviteiten.

Reflectie op Scenario 2, een overgang naar projectfinanciering, zou naar verwachting de beleidsdoelen niet helpen behalen. Projectfinanciering zou meer grip geven op uitgaven en middelen besteed per activiteit maar zou ook de continuïteit van wetenschapscommunicatieactiviteiten ondermijnen. Gezien maatschappelijke en wetenschappelijke trends en het stijgende belang van wetenschapscommunicatie is continuïteit in activiteiten en middelen van belang. Ook zou inzet vanuit het Departement EWI nodig zijn om calls op te zetten en uit te voeren.

Scenario 3 gaat uit van verhoogde financiering en een extra impuls om een kenniscentrum wetenschapscommunicatie op te richten. Het standpunt van deze evaluatie is dat dit uiteraard bij kan dragen aan het behalen van beleidsdoelen. Verhoogde financiering zou expertisecellen meer ruimte kunnen geven om meer te investeren in de toepassing van onderzoek naar wetenschapscommunicatie in de praktijk en in innovatievere aanpakken. Dat gezegd geven externe partners, expertisecellen zelf, en de overheid aan dat er druk ligt op middelen voor wetenschapscommunicatie dus in hoeverre een verhoging in de huidige financiering haalbaar is, is onduidelijk. Een kenniscentrum kunnen helpen om meer samenhang en expertise in het veld te ontwikkelen. Dat gezegd zijnde stellen zich een aantal fundamentele vragen die eerst beantwoord dienen te worden over de noden in het veld, de doelen van het centrum, de scope van activiteiten, vorm en financiering. Expertisecellen geven ook aan dat een verkenning eerst nodig is en dit punt onderschrijft deze evaluatie ook. Draagvlak vanuit het veld en de Vlaamse overheid is een belangrijke voorwaarde voor een centrum. Verder kan een lichter samenwerkingsverband worden overwogen omdat de ontwikkeling en uitvoering van een kenniscentrum tijd en financiële middelen zullen vergen. Dit terwijl er al druk ligt op de beschikbare middelen in het wetenschapscommunicatiesysteem.

Conclusies ex-ante luik

Voor het ex-ante luik van deze evaluatie, waar naar de toekomst wordt gekeken komen een aantal algemenere conclusies naar voren:

- Het belang van wetenschapscommunicatie stijgt. Met oog op de huidige en toekomstige maatschappelijke en wetenschappelijke trends wordt wetenschap alleen maar belangrijker.
- Een verdere trend is dat het Vlaamse wetenschapscommunicatiesysteem groeit en er meer actoren bijkomen. In deze context wensen zowel expertisecellen als andere actoren meer overzicht en verbinding te krijgen binnen het wetenschapscommunicatiesysteem. Zo kan het risico op fragmentatie wordt tegengewerkt.
- Om te zorgen dat expertisecellen invulling geven aan de groeiende vraag naar wetenschapscommunicatie is inzet op de bekendheid en zichtbaarheid van expertisecellen een vereiste. Dit zodat samenwerkingspartners en wetenschappers weten wat de expertisecellen doen, wie ze zijn, en waar ze bij hoger onderwijsinstellingen te vinden zijn.
- In het verlengde van dit punt is een heldere afbakening van de rollen van expertisecellen ten opzichte van andere afdelingen binnen hoger onderwijsinstellingen een belangrijk operationeel onderwerp voor de toekomst. In combinatie met een verfijnde taken en rollen omschrijving lijkt een meer systematische monitoring van de uitgevoerde activiteiten ook nodig zodat duidelijke is voor expertisecellen, deelnemers aan hun activiteiten, en voor partners wat expertisecellen precies doen.

Aanbevelingen

Op basis van de evaluatiebevindingen zijn een aantal mogelijke aanbevelingen voor een eventuele volgende convenantsperiode geformuleerd. We maken waar relevant een onderscheid tussen aanbevelingen voor expertisecellen en/of de Vlaamse overheid, die invloed hebben op de randvoorwaarden waarin expertisecellen fungeren.

Reflecteer op de huidige financieringsaanpak: wat betreft de financieringsaanpak stelt zich een (politieke) keuze voor de Vlaamse overheid. Momenteel ontvangen grotere instellingen meer middelen. Dit hangt samen met de verdeelsleutel waar de aantallen studenten en behaalde diploma's invloed hebben op het variabele deel van de financiering die instellingen en daarmee expertisecellen ontvangen. De overweging hier is of Vlaanderen door wil zetten met een aanpak waar meer financiering gaat naar grotere instellingen die de meeste activiteiten op kunnen richten en daarmee doelmatig financiert, óf middelen zo wil verdelen zodat kleinere instellingen meer ontvangen en zo ook meer ruimte krijgen om kennis en capaciteit te ontwikkelen op wetenschapscommunicatie.

→ Aanbeveling voor: het Departement EWI en Vlaamse overheid

Reflecteer op een afbakening van de rol en taken van expertisecellen: momenteel werken expertisecellen aan veel verschillende soorten activiteiten. Dat terwijl de personeelsleden van expertisecellen de tijd niet altijd hebben om alle mogelijke kansen voor activiteiten en samenwerking te benutten, of om onderzoek of kennis te vergaren over wetenschapscommunicatie. Een aanbeveling is om stil te staan bij de rollen en taken van de expertisecellen zodat zij gericht en efficiënter aan de convenantsdoelen kunnen blijven werken.

→ Aanbeveling voor: expertisecellen wetenschapscommunicatie in samenspraak met Departement EWI

Ontwikkel een systematische monitoringsaanpak voor uitgevoerde activiteiten: om meer overzicht te krijgen in de verschillende activiteiten die de expertisecellen uitvoeren is een aanbeveling om een rapportage format verder te verkennen. Zo kunnen expertisecellen duidelijker maken waarvoor wetenschappers en samenwerkingspartners hen kunnen benaderen. Er is al een zekere standaardisatie in de rapportering over activiteiten in de jaarverslagen (waar expertisecellen rapporteren over hun prestaties aan de hand van KPI's). Kennisuitwisseling onder de expertisecellen over een systematische monitoringsaanpak die inzicht geeft maar niet te belastend is zou een manier kunnen zijn om invulling te geven aan deze aanbeveling.

→ Aanbeveling voor: expertisecellen wetenschapscommunicatie in samenspraak met Departement EWI

Organiseer een netwerkmoment voor het wetenschapscommunicatieveld: dit om zowel fragmentatie en een wildgroei van losse activiteiten in het veld tegen te werken als samenwerking te bevorderen. Met de toenemende aantallen actoren in het veld is de wens voor een (fysiek) netwerk sterker geworden zodat actoren en expertisecellen de kans krijgen om elkaar tegen te komen, te leren kennen en begrijpen waar andere actoren mee bezig zijn, en meer kans voor nieuwe samenwerkingsverbanden. Een mogelijkheid is om hier stil te staan bij de evenementen die al plaats vinden in het veld en te verkennen in wat voor mate een bestaand evenement vergroot kan worden om dit netwerkmoment voor de sector te bieden.

→ Aanbeveling voor: expertisecellen wetenschapscommunicatie in samenspraak met Departement EWI

Voer een verkenning uit naar een kenniscentrum voor wetenschapscommunicatie: een kenniscentrum voor wetenschapscommunicatie is het onderzoeken waard en zou moeten starten met een inventarisatie van de specifieke wensen en noden van het bredere wetenschapscommunicatieveld. Een onderzoek zou of vanuit de sector kunnen komen of, om een zekere neutraliteit in de verkenning te borgen, door het Departement EWI uitgezet kunnen worden.

- Aanbeveling voor: expertisecellen wetenschapscommunicatie in samenspraak met Departement EWI

Onderzoek doen naar kwalitatieve meting van activiteiten: de KPI's geven eerste inzichten over activiteiten in termen van hoeveel activiteiten uit zijn gevoerd, hoeveel mensen zijn bereikt of hoeveel mensen deelnamen aan activiteiten. Om naast de KPI's, dieper inzicht te geven naar welke activiteiten goed werken kunnen expertisecellen (en andere actoren uit het bredere wetenschapscommunicatieveld), onderzoek doen naar kwalitatieve meetaanpakken. Zo kan inzicht verkregen worden naar welke activiteiten daadwerkelijk tot meer interesse of waardering leiden, of tot betere wetenschappelijke geletterdheid. Dit soort inzichten zijn waardevol doch tijdsintensief om te verzamelen.

- Aanbeveling voor: expertisecellen wetenschapscommunicatie in samenspraak met Departement EWI

Overweeg een centraal digitaal platform voor expertisecellen: om de bekendheid en vindbaarheid van personeelsleden van expertisecellen onder wetenschappers, mede expertisecellen en samenwerkingspartners te verhogen kan een centraal, digitaal platform worden overwogen. Een digitaal platform met portfolio van activiteiten en agenda werd onder KPI5 van het huidige convenant ook aangekaart en op basis van onze bevindingen lijkt er nog altijd meerwaarde te liggen voor een dergelijk platform voor de expertisecellen.

- Aanbeveling voor: expertisecellen wetenschapscommunicatie

Verken meer samenwerking voor speciale doelgroepen: voor sommige doelgroepen, zoals specifieke groepen jongeren en kinderen, maar ook jongeren uit lagere-SES achtergronden en meisjes, kan verder worden ingezet op samenwerking met gespecialiseerde, lokale organisaties die dicht bij de doelgroep staan. Ook samenwerking met het bedrijfsleven kan verder verkend worden.

- Aanbeveling voor: expertisecellen wetenschapscommunicatie

www.technopolis-group.com